

ponit mutuam præsentiam realem seu propinquitatem et indistantiam eorum quæ unienda sunt. Non etiam secundum, tum quia non est major ratio de illa parte, quam de alia, præsertim de illis, quas sacramentum tangit, cum manducatur; et maxime, cum probabile sit, effectum sacramenti dari in ipsomet motu manductionis, cum primum deglutiuntur species; tum etiam quia illa unio non potest fangi per modum continuationis quantitatis, nec per efficientiam sacramentalem circa illam partem corporis magis, quam circa alias. Fertur Cardinalem Mendozam Burgensem, in libro, quem de hac unione scripsit, quem præ manibus habere non potui, docuisse, Christum sacramentaliter manducatum non solum fieri realiter præsentem in loco, quem sacramentales species possent naturaliter occupare, sed quodammodo diffundi per totum corpus hominis, ut toti illi et omnibus partibus ejus realiter uniatur, seseque illi immisceat. Verum hæc cogita' o non solum improbabilis et absurdum est, sed etiam plus quam temeraria, quia vel dicendum esset Christum ex vi communionis hujus sacramenti esse realiter præsentem, etiam ubi non sunt præsentes species sacramentales; et hoc est contra receptam sanam doctrinam, qua docemur, Christum ita contineri sub speciebus, ut eas comitetur, et per illas suo modo in loco constituantur, et sacramentaliter duret quamdiu illæ duraverint. Vel oportebit dicere, ipsas species diffundi per totum corpus hominis, et penetrari cum omnibus partibus ejus, quo nihil absurdius potest excogitari, magisque alienum a communi sensu omnium Theologorum et totius Ecclesiæ, et est fingere miraculum inutile et sine fundamento, nam de hoc sacramento scriptum est, manducandum esse et bibendum, quod fit per determinatas vias et partes corporis; illa vero diffusio et penetratio, aliena est a veritate mandunctionis. Non est ergo necessaria ad effectum seu unionem, quam efficit hoc sacramentum.

4. *Enodatio quæstionis.* — *Inter Christi corpus et sumentis Eucharistiam nulla intervenit realis unio præter contactum et præsentiam realem.* — Tota hæc controversia, quamvis a multis magna contentione disputetur, videtur magis in verbis, quam in re aliqua versari, si certa fidei principia stabiliantur, præsertim tria, vel quatuor. Primum est, in usu hujus sacramenti, nos non tantum suscipere Christum in figura, aut per fidem, sed vere ac realiter per os corporeum. Hoc con-

stat ex dictis supra de præsentia reali Christi in hoc sacramento, et hoc est, quod potissimum intendunt docere aliqui ex Sanctis in priori sententia citatis, et hanc vocant corporalem unionem, quia est vere corporalis sumptio; dicitur etiam naturalis, ut distinguitur contra umbratilem, aut per solam figuram vel signum, et sic de aliis nominibus. Hæc vero unio, ut dixi, quantum ad hoc, non est effectus sacramenti hujus, sed potius usus ejus, prout in usu includitur motus manductionis et physicus terminus ejus, nam per illum motum descendunt species et sub illis Christus usque ad certum locum stomachi; unde hæc unio, quoad hoc, communis est peccatoribus indigne manducantibus sacramentaliter corpus Christi, quamvis nullum effectum illis conferat. Ac denique in hoc solum consistit naturalis illa unitas Christi in nobis, de qua Hilarius loco citato loquitur, nam illa unitas naturalis nihil aliud est, quam quod una et eadem caro Christi vera ac naturalis, vere etiam ac realiter sit in nobis per prædictam realem præsentiam ac manductionem. Secundo existimo omnino certum, præter hanc propinquitatem, vel contactum inter corpus nostrum et Christi, mediis speciebus sacramentalibus, non intervenire materialem aliquam unionem physicam ac veram, et hoc existimo convincere argumenta secundæ sententiae. Neque aliquis ex auctoribus, qui in priori citantur, contrarium dicere ausus est, sed omnes diserte explicant, non esse hoc sensu concipiendam hanc unionem. Tertio est certum, illam unionem, que in ipso usu fit per contactum ad species, non fieri immediate in omnibus partibus corporis communicantis, sed solum in determinata parte, ad quam species sacramentales perveniunt; hoc etiam satis probatum est. Quarto est certum, ex hac sacramentali manductione et corporali receptione carnis Christi sequi in his, qui digne illam sumunt, spiritualem unionem cum Christo, seu perfectionem ejus, et omnes effectus supra numeratos, qui omnes ad perfectionem hujus unionis tendunt, et ideo spirituales sunt, ut in superioribus diximus. Et hæc sunt, quæ ad rem ipsam explicandam spectant.

5. Ex quibus infero, nullam unionem realem fieri per hoc sacramentum, quæ aliquid in re ipsa addat ultra condignam sacramentalem receptionem hujus sacramenti, et spirituales ejus effectus supra numeratos. Et hoc sensu verissima est secunda sententia supra

posita, quæ ex omnibus adductis sufficienter convincitur. Ostensum est enim præter sacramentalem receptionem corporis Christi, et corporalem, quia est inter substantias, et corporalem, quia est inter corpora. Sed primum non placet, quia inter substantias potest esse unio accidentalis, et quia valde improprie dicitur, esse substantialem unionem inter Christum et Ecclesiam, vel inter virum et uxorem. Secundum etiam non omnino probatur, quia inter Christum et Joaunem Baptistam, verbi gratia, vel alios justos, qui fuerunt ante hoc sacramentum, est aliqua unio, quæ tantum est spiritualis, licet non tantum sit inter animas, sed etiam inter corpora; sicut enim possunt corpora spiritu informari, ita et spirituali nexus seu affectu uniri. Nihilominus tamen in bono sensu potest hæc unio corporalis dici, quia quodammodo fundatur in illa corporali permisitione, seu susceptione sacramenti; maxime tamen spiritualis est, quia et præcipuum vinculum ejus est spirituale, et ipsa corporalis susceptio debet etiam spiritualiter fieri, id est, sancte et digne, ut hæc unio fiat. Unde etiam dici potest hæc unio realis et naturalis, sensu supra exposito, scilicet, ut excludantur sola signa et figuræ, et unio, quæ est per solam apprehensionem fidei, aut effectus. Proprie vero potest hæc unio vocari mystica, seu moralis, fundata aliquo modo in corporali vinculo, seu mistione; hujusmodi enim est unitas illa, quæ est inter conjuges, per quam explicant hanc unionem prædicti Patres, et indicat etiam August., lib. 2 contra Adversarium legis et Prophetarum, cap. 9.

7. Unde non placet, quod Alanus et alii ex citatis auctoribus dicunt, quando re ipsa non potest suscipi hoc sacramentum, ad perficiendum hanc unionem sufficere, quod sacramentum hoc in voto suscipiatur, quia hoc satis est, ut homo fiat vivum Christi membrum, et uniatur illi, et corpori ejus, quod est Ecclesia; hoc (inquam) non placet, quia illa unio est mere spiritualis, et non fundatur in reali conjunctione corporis Christi cum nostro, et ideo non potest vocari corporalis, et naturalis, quia per votum sacramenti non est corpus Christi vere ac naturaliter intra nostrum; quare illa unio non est proprie effectus sacramentalis hujus sacramenti, qui, ut sæpe dixi, non datur ex solo voto, sed ex reali usu. Quod sic facile ex dictis explicatur, quia ille specialis titulus, quo caro nostra manet sub protectione Christi, quia carni ejus commista fuit, et illa moralis habitudo, quæ ex hoc contactu relinquitur, non intelligitur esse in

eo, qui solo voto Christum suscepit. Sicut igitur sacramentales effectus proprii hujus sacramenti, quatenus tales sunt, non dantur, nisi per realem usum ejus, ita neque ista unio aliter perficitur, quia revera per hanc unionem nihil aliud explicatur, quam ipsa realis susceptio sacramenti cum suis effectibus. Quod etiam explicari potest illo exemplo matrimonii, quia vir et uxor proprie et perfecte non efficiuntur una caro, donec reipsa carnaliter commisceantur, ut latius in materia de matrimonio tractatur. Quod si quis dicat, etiam per solum vinculum matrimonii fieri aliquo modo unam carnem, quia accipiunt jus ad commisionem carnalem, praeterquam quod id improprie dicitur, quia illud vinculum non est carnale, sed morale, tamen illo admisso, et ad præsentem materiam illud applicando, talis seu proportionalis unio inter nos et Christum non fit per hoc sacramentum, sed per baptismum, per quem accipimus jus ad corporalem unionem, quæ fit in hoc sacramento. Ex quo tandem infero quod, licet ex hac unione optime et a fortiori colligatur unitas corporis mystici cum Christo, et membrorum ejus inter se, quomodo videtur argumentari Paulus, 4 ad Corinth. 40, juxta Sanctorum interpretationem supra traditam, quam ibi Haymo latius explicat, et attingit Theodor., tam ibi, quam ad Ephes. 5, non tamen e contrario necessaria est hæc sacramentalis vel corporalis unio ad unionem mysticam Ecclesiæ, et membrorum ejus cum Christo et inter se, quia ad hanc sufficit unio omnino spiritualis, quam includit et speciali modo causat realis et condigna susceptio hujus sacramenti; addit vero aliquid pertinens ad specialem gratiam sacramentalem, quod simpliciter necessarium non est ad constitendum membrum Christi vivum, corpori ejus specialiter conjunctum, ut constat de omnibus justis, qui ante institutionem hujus sacramenti fuerunt, atque etiam de illis, qui sine reali usu hujus sacramenti salvi facti sunt, et maxime, si nec baptismum re ipsa suscepunt. Et hæc sint satis de locutione potius mystica, quam omnino propria et rigorosa.

DISPUTATIO LXV.

DE ADORATIONE HUIG SACRAMENTO DEBITA.

Disputat. 27 de Eucharistia. — Hactenus doctrinam speculativam ad hoc sacramentum pertinentem, prosecuti sumus; reliquum est,

ut partem moralem aggrediamur, quæ versabitur circa actus, quos nos circa hoc sacramentum exercere possumus, aut debemus; propria enim materia moralis doctrinae sunt actus humani; hoc autem sacramentum, ut saepe diximus, prius in suo esse constituitur, quam ad usum applicetur. Unde fit, ut duobus modis possimus nos circa illud operari: prior est, exercendo aliquos actus circa ipsum sacramentum, prout in se existit ante usum; posterior est, utendo ipso sacramento. Et hunc posteriore modum prosecutus est D. Thom., tota quæst. 80; priorem vero prætermisit, propter hanc fortasse causam, quia ille modus operandi non potest esse, nisi per aliquos actus religionis seu cultus; de quibus non videbatur hic necessaria specialis disputatio, quia suppositis principiis generalibus de adoratione, Christo Domino et rebus sacris debita, supra, quæst. 25, traditis, et supposita veritate realis præsentiae Christi in hoc sacramento, nihil novi de hac re superesse videbatur. Nihilominus tamen ad hujus materiæ complementum, necessarium est, hanc brevem disputationem præmittere, tum, ut hæreticis hujus temporis satisfaciamus; tum, ut generalia principia ad præsentem materiam distinctius applicemus.

SECTIO I.

Utrum licitum, vel præceptum sit, Eucharistiam adorare.

4. *Hæresis circa præsentem quæstionem.* — Hæretici, qui negant realem Christi præsentiam, idolatriæ scelus esse dicunt, cultum aliquem huic sacramento tribuere, præsertim latriæ. Nonnulli etiam negant, etiam si Christus in eo adsit, esse adorandum, quia non est adorandum, nisi ubi ipse vult adorari; nunquam autem non docuit, ut in Eucharistia eum adoraremus; nec legimus Apostolos in nocte cœnae panem aut calicem, quem Christus eis porrexit, adorasse. Alii vero ex hæreticis solum negant hoc sacramentum ante usum debere adorari, quia negant præsentiam Christi in illo esse permanentem, sed tantum in ipso usu, atque damnant cultum, quem Ecclesia præbet huic sacramento, vel in Missa, quando statim post consecrationem elevatur, et populo adorandum proponitur, vel quando in processionibus circumgestatur, et colitur, vel quando eidem in pyxide conservato reverentia exhibetur. Ultima sententia esse potest, mente discernendum esse

Christum a sensibili signo; et Christum quidem adorandum esse, non tamen sacramentum, quia species illæ sunt res creatæ, et inanimes, et consequenter incapaces adorationis; neque enim satis est, ut Christus sub illis sit, quia etiam Deus est in anima tanquam in templo suo, et tamen adoratur Deus, et non anima.

2. *Christus adorandus est in Eucharistia, sicut si in propria specie videretur.* — Dico primo, Christum in hoc sacramento existentem non minori veneratione, ac cultu dignum esse, quam si in propria specie clare, et sensibiliter ibi conspiceretur. Hæc assertio est de fide, quam definit Concil. Trident., sess. 13, c. 5, et can. 6, et in ejus confirmationem adducit, Christum esse in terris adoratum, et ab Angelis, ad Hebr. 1, et ab hominibus, Matth. 2 et 28, Luc. 24, et Joan. 6, atque etiam in cœlis, Apoc. 5 et 7; subdit autem Concilium, eamdem esse rationem de Christo existente in hoc sacramento, quia eadem est ejus excellentia, eadem majestas. Differentia autem in modo existendi naturali, vel sacramentali, sensibili aut insensibili, nihil refert, quia adoratio non nititur sensibus, sed fide, alioqui nec Deus ipse esset adorandus, quia non clare a nobis videtur, sed tantum creditur. Nam, quod hæretici aiunt, Christum non esse adorandum, nisi ubi ipse vult adorari, si intelligent, necessarium esse, ut Dei voluntas speciali præcepto aut revelatione nobis manifesta sit, vanum est, et contra omnem Scripturam et rationem; Magi enim ubi habuerunt speciale præceptum, vel revelationem, ut Christum in præsepe adorarent, nisi ubi intellexerunt, et crediderunt ipsum esse Deum, ac Regem suum? Et idem est dicendum de cœco, qui a Christo illuminatus procidit, et adoravit ipsum, et de cæteris similibus. Et ratio generalis est, quia ex divina et naturali lege tenetur Deum colere, et sancta sancte tractare; ergo, posita fide ac revelatione, Christum verum Deum ac summe sanctum hic adesse, non est nova revelatio necessaria, ut adorandus sit. Quapropter merito Sancti omnes ex reali præsentia Christi colligunt adorationem, et e converso nos supra a posteriori argumentantes, ex perfecta adoratione et latria, quæ Christo in hoc sacramento tribuitur, illius realem præsentiam probavimus, ubi multa ex SS. Patribus adduximus, quibus addi possunt Chrysost., hom. 64 ad Pop., 83 in Matth. et 24 in 4 ad Corinth.; Cyril. Hieros., Catech. 5 mystag.

Accede (inquit) pronus, adorationis in modum, et venerationis; et Damascen., lib. 4, cap. 44, dicens: *Veneramur ipsum, tum animæ, tum corporis puritate.* Idem Euseb. Emissen., hom. 5 de Paschate. Et August., de Consecr. dist. 2: *Nos autem (inquit) in specie panis et vini, quam videmus, res invisibles, id est, carnem et sanguinem honoramus;* et in Concio 1 super Psalm. 21, tractans illa verba: *Adorate scabellum pedum ejus, quoniam sanctum est.* Et confirmatur ex antiquo ritu et consuetudine Ecclesie elevandi hostiam statim post consecrationem, nam licet ea cæremonia mysticam etiam habeat significacionem vel moralem; potest enim significare, vel elevationem Christi in cruce, vel resurrectionem, aut ascensionem ejus, ut significat Concil. Ephesin., in epist. ad Nestorium, et August., serm. 28 de Verbis Apost.; potest item significare internum cultum, et elevationem mentis ad Deum, quomodo etiam in lege veteri oblata elevabantur super altare coram Deo, Exod. 23, Levit. 8, Num. 5; licet haec (inquam) vera sint, tamen propria et litteralis ratio hujus actionis est, ut populus fidelis, qui credit statim post consecrationem Christum hic adesse, ipsum adoret, ut constat ex omnibus Liturgiis, et ex Dionys., de Eccl. Hier., cap. 3, part. 2: *Pontifex (inquit) augustissima mysteria conficit, et, quæ ante laudaverat, in apertum agit, divina munera reverenter ostendens;* et Basil., lib. de Spiritu Sancto, cap. 27: *Invocationis verba, cum ostenditur panis Eucharistie, et poculum benedictionis, quis Sanctorum in scripto nobis reliquit?* Ubi docet esse traditionem non scriptam, non solum venerandi, sed etiam orandi, et invocandi Christum in Eucharistia, quando a sacerdote elevatur. Et ad hanc consuetudinem alludit Chrysost., hom. 36 in 4 ad Cor., hom. 3 ad Ephes., hom. 64 ad Pop., cum ait: *Cum vela videris retrahi, tunc superne cœlum aperiri cogita; pluraque alia de hac elevatione, et adoratione eruditæ congerit Durand., lib. 2 de Ritibus Eccles., cap. 40.* Huc etiam spectat, quod Sancti dicunt, ad verba consecrationis cœlos aperiri, et Angelorum multitudinem ad Christum adorandum descendere, ut videre est in Gregor., 4 Dial., cap. 58; Chrysost., lib. 6 de Sacerdotio; Ambrosio, circa id Lucæ 1: *Apparuit ei Angelus.* August., lib. de Corpore Christi, ut Magister citat in 4, dist. 43; Innocent., lib. de hoc myst., cap. 24, et lib. 5, cap. 6. Denique idem confirmat alia traditio Ecclesiæ, quam præ-